

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 1 (5) - 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOIIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOIIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafuz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLIJ TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIJ PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угиллой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOIJ FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIJ- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

PRIORITY METHODS OF USING COLLABORATION AND COOPERATIVE LEARNING TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE LESSONS

Malikova Madina,

CHDPU basic doctoral studies

Abstract. For many years, methods and methods of teaching English have been studied on a very large scale. In the modern teaching methodology, various non-traditional teaching methods and visual materials are getting richer. However, traditional cooperative learning technologies and cooperative learning technologies have been effective for almost two centuries, so this article will discuss their main differences and their application systems.

Keywords: cooperative educational technologies, cooperative educational technologies, approach, method.

INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI

Malikova Madina Abduraxmon qizi,

CHDPU tayanch doktorantura talabasi

Annotatsiya. Uzoq yillar mobaynida ingliz tilini o'qitish usullari va metodlari juda keng miqyosda o'rganilib chiqilmoqda. Zamonaviy o'qitish metodikasida esa turli xil noan'anaviy o'qitish usullari va vizual materiallari yanada boyib bormoqda. Ammo an'anaviy bo'lgan hamkorlikda o'qitish texnologiyalari hamda kooperativ o'qitish texnologiyalari qariyb ikki asr davomida o'z samarasini berib kelmoqda shu bois ushbu maqolada ularning bir-biridan asosiy farq qiladigan tomonlari hamda ularning qo'llanilish tizimlari haqida so'z yuritdik.

Kalit so'zlar: hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalari, kooperativ ta'lim texnologiyalari, yondashuv, metod.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N54>

Kirish. Sohaviy manbalarda o'tgan asrning 30-yillarida o'qitish jarayoniga L.Vigotskiy tomonidan yangi tushuncha – "Collaborative" chet tillarni o'qitish jarayoniga kiritilganligi qayd etiladi. Mazkur o'qitish usuli hozirgi kunlarda ham o'z samarasini berib kelayotganining guvohi bo'lmoqdamiz. Joriy atama mamlakatimiz olimlari tomonidan hamkorlikdagi ta'lim deb atalib, jahon miqyosida u o'z navbatida turli nomlarga ajratilib yanada kengroq holda izohlanadi. Jumladan, internet manbalarida ta'kidlanishicha, "hamkorlikdagi ta'lim" tushunchasi o'tgan asrning 60-70 yillarida ikki asosiy turga: "Collaborative" va "Cooperative" o'qitish uslublariga ajratilgan. Biroq taniqli rus olimi, ijtimoiy-madaniy psixolog L.Vigotskiy hayoti va ijodiga ko'z tashlaydigan bo'lsak, yuqoridagi turlar yanada tarixiyli o'z isbotini topadi. Chunonchi, L.Vigotskiy o'zining "Fikrlash va nutq (ing. *Thinking and Speech*)" [1] asarida o'quvchilarning o'quv faoliyati hamkorlik texnologiyalari natijasida yanada jadallashishi va ular bajaradigan ish-harakatlariga yakka holda bajarganga qaraganda ko'proq qunt va mas'uliyat bilan

yondashishlari hamda muammoli vaziyatlarda mohirona qaror qabul qilishlari yoritib o'tilgan. [2; 208-210 – b.] Xususan, u o'z asarida “collaborative teaching” ga alohida e'tibor qaratib, uning o'quvchilar rivojlanishidagi o'rnini quyidagicha izohlaydi: “O'quvchilar bugungi kunda nimaniki hamkorlikda amalga oshira olsa, ertaga shu ishni mustaqil bajara oladi.” Bundan ko'rinadiki, o'quvchilar bunday uslubdagi ta'lim natijasida hayotiy ko'nikmalarini ham mukammallashtirib borishar ekan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. XX asrning II yarmida ta'limda hamkorlik yondashuvi chuqurroq ko'lamda tasniflanib o'rganila boshladi.

“Collaborative approach in teaching” tushunchasi orqali o'quvchilarning bir jamoa bo'lib, mas'uliyatni teng bo'lgan holda yangi g'oyalarni amalga oshirishga, muammoli vaziyatlarga yechim topishga hamda qarorlar qabul qilishga qaratilgan yondashuv tushuniladi, bunda o'quvchilar asosiy rolda bo'ladilar va o'qituvchi dars jarayonida passiv holda ishtirok etadi. Shundan kelib chiqib, uning quyidagi xususiyatlarini yoritish maqsadga muvofiq:

- ochiq vazifalar, (ko'p variantli yechimlar bo'lishi mumkin);
- -talabalarning mustaqilligi va birgalikda yetakchilikka urg'u beriladi;
- muzokara, tanqidiy fikrlash va umumiy natijaga egalik qilish talab etiladi;
- o'qituvchi rahbar emas, balki yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etadi.

Ushbu yondashuvli darslarga misol qilib aytsak, ingliz tili darslarida o'quvchilar biror she'r yoki matnni tahlil qilish uchun birgalikda ishlaydilar. Har bir ishtirokchi o'z fikrlarini bildiradi, talqinlarni muhokama qiladi va dars yakunida umumiy tahlilni taqdim etadi.

Muhokama. “Cooperative approach in teaching” tushunchasi

O'qitishning bu turida o'quvchilar kichik guruhlarda ishlaydilar, har biri o'ziga berilgan aniq rol ni bajaradi va umumiy maqsadga erishadi. Bu holatda o'quvchilarning vazifalari turlicha bo'lishi mumkin. Bu usul ko'proq o'qituvchi tomonidan boshqariladi. Shunga ko'ra uning quyidagicha xususiyatlarini ko'rib o'tishimiz mumkin:

- Oldindan belgilangan rollar (masalan, yozuvchi, taqdimotchi, tadqiqotchi);
- Aniq va belgilangan natijaga erishish uchun mo'ljallangan;
- O'qituvchi aniq ko'rsatmalar beradi va jarayonni kuzatib boradi;
- Javobgarlik shaxsiy va guruhiy tarzda bo'ladi.

Bunday yondashuvga misol qilib aytadigan bo'lsak, ingliz tili darslarida ma'lum bir taqdimot tayyorgarligi o'tkazilib, bunda o'quvchilar yakka holda material to'plovchi, nutq so'zlovchi, dizayn beruvchi va boshqa vazifalarni bajarishadi.

Yuqorida keltirilgan fikrlarni umumlashtirgan holda ma'lumotlarni quyidagicha jadval holiga keltirdik. (1-jadvalga qarang).

Natijalar.

1-jadval.

“Collaborative” (hamkorlik) va “Cooperative” (koperativ) yondashuvlarining asosiy farqlari.

Yondashuv	“Collaborative” (Hamkorlik) guruh ishi	“Cooperative” (Kooperativ) guruh ishi
Tuzilishi	Moslashuvchan xususiyatga ega bo'lib, o'quvchilar tomonidan boshqariladi	O'qituvchi tomonidan belgilangan rollar va vazifalar

Rivojlantiruvchi xususiyatlari	Tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish	Vazifani bajarish, ko'nikmalarni rivojlantirish
Rollar	Rollar guruh ichida o'z-o'zidan o'quvchilarning tanlovi asosida shakllanadi	Rollar o'qituvchi tomonidan taqsimlab beriladi
O'qituvchining o'rni	Yo'naltiruvchi	Tashkilotchi va nazoratchi
Misollar	Ijtimoiy masalalarni muhokama qilish, loyiha rejasi tuzish	Taqdimot masalasini bosqichma-bosqich hal qilish

Ikkala yondashuv ham ta'lim texnologiyalari sifatida foydali bo'lib, "collaborative approach" (hamkorlik) ijodkorlik va yuqori darajadagi fikrlashni rivojlantirsa, "Cooperative approach" (kooperativ) guruh a'zolarining teng ishtirokni ta'minlaydi. Ushbu yondashuvlardan foydalanish fan o'qituvchisining maqsadiga hamda o'quvchilarning layoqatiga binoan tanlanishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Mamlakatimiz miqyosida ham hamkorlikda o'qitish texnologiyalari bo'yicha zamondosh tadqiqotchilarimiz chuqur izlanish olib borganlar. Jumladan, O.M. Xaydarova hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalarini qo'llashning "o'qituvchi-o'quvchi" shaklini samarali deb topgan va o'z maqolalarida ushbu turdagi texnologiyaning dars samaradorligini oshiruvchi, muammoli vaziyatlarga qisqa fursatda yechim topuvchi va vaqtdan oldin natijaga erishish imkonini beruvchi xususiyatlariga alohida urg'u beradi. Uning ta'kidlashicha, hamkorlik o'qituvchi va o'quvchilar orasida amalga oshirilsa ko'zlangan maqsadga yanada tezroq hamda samaraliroq erishish mumkin. Misol keltiradigan bo'lsak, vaqtdan yutish, savollarga tezlik va osonlik bilan javob topish hamda muammoli vaziyatlarga birdamlikda yechim topish hamkorlikda amalga oshirilgan darslarda yaqqol namoyon bo'lgan sifatlar qatoridan joy oladi.

Muallifning fikricha hamkorlikdagi ta'lim texnologiyalari nafaqat ta'lim jarayonining puxtaligiga hissa qo'shadi, balki bu jarayonda o'quvchilarning ma'naviy va axloqiy jihatlari ham ijobiy ruhda shakllanib boradi:

"Hamkorlik texnologiyasi nafaqat intellektual rivojlanishga xizmat qiladi, balki axloqiy taraflama o'quvchilar har qanday muammolarni birgalikda hal qilishni, bir-biriga yordam berishni o'rganadilar. Bunda o'quvchilar bir-birini tinglashni va o'rtoqlarning fikrlarini qabul qilishni ham o'rganadilar." [3; 547 – b.]

Z.D. Rasulovning izlanishlari natijasi shuni ko'rsatadiki, hamkorlikdagi o'qitish o'zining ma'lum bir shakllariga, bosqichlariga va metodlariga egadir. Uning ta'kidlashicha, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari quyidagi muhim 3 turdagi asosga egadir:

- tashkiliy-pedagogik asoslari – bu o'z o'rnida o'quv rejasi, dasturi, DTS talabi, mavzu hamda shularga mos bilim miqdori, o'quvchilar hamkorlikda faoliyat yuritishlari uchun shart-sharoitlarni amalda joriy qilish imkoniyatlarni belgilash va amalga oshirish;

- psixologik asoslari – bu turdagi asoslarni muallif quyidagicha tasvirlaydi: "O'quvchilarning psixologik va yosh xususiyatlarini hisobga olish, mashg'ulotda har bir o'quvchi uchun qulay psixologik muhit yaratish, erkin muloqotni sifatli uyushtirishda dars mavzusi, mazmuni, qo'llanilayotgan tushunchalar, atamalar, ta'riflar, formulalar va boshqa shartlarning o'quvchilar uchun tushunarli bo'lishini ta'minlash;" [4; 969-b.]

– uslubiy asoslari — mashg‘ulot davomida kerak bo‘ladigan vosita hamda materiallarni tayyor holga keltirish, ularni sifat jihatdan maksimal darajada yuqori bo‘lishini ta‘minlash.

Yuqoridagi ro‘yxatdan quyidagicha xulosa chiqarish mumkin bo‘ladi:

Hamkorlikdagi ta‘lim jarayoni o‘ziga xos tayyorgarlikni talab etadi. Ya‘ni, unda nafaqat o‘quvchilarni guruh va jamoa tarzida ishlashini tashkil etish, balki unga mos sharoit yaratish va o‘quvchilarning psixologik holatini hisobga olish ham muhimdir. Ushbu ma‘lumotlar asosida quyidagicha jadval hosil qilinishi maqsadga muvofiqdir (1.1-rasm):

Tashkiliy-pedagogik asoslari	<ul style="list-style-type: none"> •Manbalar va darsliklar; •Dars rejasi;
Psixologik asoslari	<ul style="list-style-type: none"> •Guruhli hamda individual tushuntirish; •Dars mazmunini tushunarli bayon qilish;
Uslubiy asoslari	<ul style="list-style-type: none"> •Tayanch materiallar: •Savollar manbai, •Muammoli vaziyatlar.

1-rasm. Hamkorlikda o‘qitish texnologiyalari asoslari.

N.G. Dilova hamkorlikda o‘qitish texnologiyalarini bosqichlarga ajratib o‘rgangan hamda shunga mos ravishda metodlar ishlab chiqqan. Undan tashqari uning izlanishlari natijasi hamkorlikda o‘qitish texnologiyalarining o‘quvchi uchun foydali jihatlarini, hamda ushbu tizimning 5 ta asosiy xususiyatlarini ochib beradi:

1. O‘quvchilar birgalikda umumiy topshiriq yoki o‘rganilayotgan faoliyat ustida ishlashadi, guruhli ish natijasida mavzu (material) yaxshi o‘zlashtiriladi.

2. O‘quvchilar 2 yoki 3 kishilik kichik guruhlarda ishlashadi.

3. O‘quvchilar umumiy vazifalarning yechimini topishga erishish yoki o‘rganish faoliyatini amalga oshirish uchun guruh tomonidan ishlab chiqilgan hamda ijtimoiy qabul qilingan xulq-atvor mezonlariga rioya qilishadi.

4. O‘quvchilar mustaqil bo‘lishadi. Umumiy vazifalarning yechimini topishga erishadilar. O‘qituvchi dars materiallarini tayyorlaydi va ularni talab darajasida sifatli qilishga intiladi.

5. O‘quvchilarning ta‘lim olish jarayonidagi mas‘uliyati oshadi. [5; 13-14- b.]

Xulosa. Ko‘rinadiki, hamkorlikda o‘qitish texnologiyalari dars jarayonida qo‘llanilganda o‘quvchilarda o‘zlashtirish, guruhlarda ishlash, umumiy qoidalarga bo‘ysunish, mustaqil o‘zlashtirish, mas‘uliyatni oshirish kabi xususiyatlarga ega ekanligi ma‘lum bo‘ladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Internet manba: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11528-022-00823-9>
2. Vygotsky L. Thinking and Speech. – New York: The M.I.T. press, 2018. –P. 208-210.

3. Xaydarova O'M. Ingliz tili darslarida hamkorlik texnologiyasi ingliz tilidan o'quvchilar bilimlarini shakllantirish vositasi sifatida. // International scientific-practical conference. Toshkent: 2023, 547-b.
4. Rasulova Z.D. Hamkorlik texnologiyasiga asoslangan ta'lim jarayonini tashkil etish. // Scientific progress. Toshkent: 2021, 969-b.
5. Dilova N.G'. O'quvchi shaxsini rivojlantirishda hamkorlik texnologiyasining o'rni. // Zamonaviy ta'lim. 2017

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).